

İttihad-ı İslam Projesi: Medresetüzzehra

Metin Şencan

Özet

Bediüzzaman'ın İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti için yaptığı değerlendirme ve tanımlamalar İttihad-ı İslam'a işaret etmektedir. Bediüzzaman İttihad-ı İslam'ın gerçekleşmesi için müşahhas bir şekilde Medresetüzzehra projesini ortaya koymuştur. Medresetüzzehra, Bediüzzaman'ın İttihad-ı Muhammedî için yaptığı tarifteki hususları içinde barındıran bir İttihad-ı İslam projesidir. Bu çalışmada Medresetüzzehra'dan mezun olan bir öğrencinin İttihad-ı İslam yolundaki kazanımları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler

İttihad-ı Muhammedî, İttihad-ı İslam, Medresetüzzehra, eğitim

Giriş

Bediüzzaman Said Nursi, İttihad-ı Muhammedî cemiyetine İttihad-ı İslam nazarıyla bakmıştır. Risale-i Nur, İttihad-ı İslam'a vesile olmaktadır. Medresetüzzehra'nın özünü Risale-i Nur'un¹ oluşturması yönüyle İttihad-ı Muhammedî'ye Medresetüzzehra olarak da bakılabilir.²

İttihad-ı Muhammedî'nin (a.s.m.) (İttihad-ı İslam- Medresetüzzehra) tarifi budur ki:

İttihad-ı Muhammedî'nin meydana getirdiği nurlu daire; Kuzey'den Güney'e, Doğu'dan Batı'ya her yeri kaplamaktadır.

Bu dairenin üyeleri üç yüz milyondan (şimdi bir buçuk milyar) fazladır ve bununla birlikte "kalû bela"dan dahil olan tüm Mü'minlerdir.

Bu üyelerin birlik bağı, Allah'ın varlığı ve bir (tevhîd-i İlahî) olmasıdır.

Bu üyelerin birlik yemini, imandır.

Bu üyelerin isim ve işlerinin kaydının tutulduğu defter, Levh-i Mahfûz'dur.

Bu birlikteliğin fikirlerini yayan araç, İslam'ı anlatan kitaplardır.

Bu birlikteliğin günlük gazeteleri de, İla-i Kelimetullahı maksat eden dinî gazetelerdir.

Bu birlikteliğin şubeleri, cami, mescid, dinî medreseler ve zikirhanelerdir; merkezi de, Haremeyn-i Şerifeyn'dir.

Bu birlikteliğin reisi Fahr-i Alemdir (a.s.m.).

Bu birlikteliğin mesleği herkesin kendi nefsiyle mücadele etmesidir. Bu mücadele, ahlak-ı Ahmediye (a.s.m.) ile tahallük, sünnet-i Nebeviye-yi ihya, başkalara da muhabbet ve eğer zarar etmezse nasihat etmek ile olmaktadır.

Bu birlikteliğin çalışma esasları, sünnet-i Nebeviye ve dine ait emir ve yasaklardır.

Bu birlikteliğin silahları medeni insanları ikna edecek kesin delillerdir.

Bu birlikteliğin gerçek bilgiyi araması sevgi ile, her türlü baskıya sebep olan düşmanlık ile değildir.

Bu birlikteliğin hedef ve gayesi, İla-i Kelimetullah'tır. Üyelerini kendi vicdanlarının isteği neticesinde gayrete getirmekle İla-i Kelimetullah'ın önemli bir sebebi olan maddeten terakkiye sevk etmektir.³

1. "Birden Isparta'ya kıyamadım. Kaç defadır niyet ettim, Isparta'daki iyilerin yüzünden suikastçılar kurtuldular. Kıyamadım, beddua yerine "Yâ Rab, madem Isparta, Risale-i Nur'un bir Medresetü'z-Zehrasıdır, sen oradaki fena memurları dahi ıslah eyle ve hüsn-ü âkıbet ver" diye dua eyledim ve ediyorum. (Kastamonu Lâhikası, s.103) Eski Said çok zaman Medresetüzzehra'yı gaye-i hayal ederek çalışmış. Cenab-ı Hak kemal-i merhametinden, Isparta'yı o Medresetüzzehra hükmüne getirdi. (Nursî, Kastamonu Lâhikası, s.156)

2. "...İttihad-ı İslâm'ın Anadolu'da Nurcular -ki eski İttihad-ı Muhammedî'nin halefleri hükmünde..." (Nursî, Emirdağ Lâhikası, s. 279) "...Hilâfet-i İslâmiyeyi ittihad-ı İslâma bina ederek, İsevî ruhanîleriyle ittifak edip din-i İslâma hizmet etmektedir." (Nursî, Sikke-i Tasdik-i Gaybi, s.11)

3. Nursi, Tarihçe-i Hayat, 58-59

İttihad-ı Muhammedi'yi, başka bir ifadeyle ittihad-ı İslam'ı netice verecek olan Medresetüzzehra'nın ismi⁴, yeri⁵ ve öğrencisi⁶ farklı olabilir; fakat bu eğitime muhatap olmuş kimselerin elde edeceği kazanımların başlıcaları şunlardır:

Hedef

Hedef ve programı öncelikle kendini, sonra Müslüman milletini kabir azabından ve cehennemden, vatandaşlarını ise anarşiden kurtarmaktır. Vatan ve millette emniyet ve âsâyışten yana olup anarşiye karşı çıkar.⁷

İla-yı kelimetullah ile vazifelidir. Bu vazifesinin önündeki üç engelin; cehalet, zaruret ve ihtilaf olduğunu bilir. Bu engellere karşı; sanat, marifet, ittifak silahıyla cihad eder.⁸

Eğitim

Her bir ilmin Allah'ın isimlerinin (o ilimle ilgili) tecellisi olduğunu kabul eder. Fen bilimleri ile din ilimlerinin birbiriyle barışık olduğunu ve birbiriyle ittifak halinde olması gerektiğini savunur. Vicdanın ziyası olan din ilimleri ile aklın nuru olan fen bilimlerinin birbiriyle ittifak edip kaynaştığında gerçek bilginin, yani "hakikat-marifet"in ortaya çıkacağını ispat eder. Taassup ve şüphenin, birbirlerini dalalet ve cehalet içerisinde görmenin, ittifak ve kaynaşma neticesinde eğitimin içerisine giremeyeceğini savunur.⁹

Eğitimde atom bombası gücündeki din ilimlerinin;

Fen bilimlerine müspet bakış açısı (mana-i harfi) kazandıracığına,

İslam coğrafyasının içinden ve dışından gelebilecek dinsizlik fikrinin İslam coğrafyasına yapacağı manevi yıkıma karşı durabileceğine,

Asya kıtasının kalkınmasını sağlayacağına, inanır.¹⁰

Taklitçiliğin, gerçek bilginin yani "hakikatin" yolunu kapatmak olduğunu bildiği için uygulamada hiçbir alimi araştırmaksızın taklit etmez. İslam dinine zarar verdiğine inandığı taklit ile dine bağlanmayı, özünde bilgisiz-

Hedef ve programı öncelikle kendini, sonra Müslüman milletini kabir azabından ve cehennemden, vatandaşlarını ise anarşiden kurtarmaktır. Vatan ve millette emniyet ve âsâyışten yana olup anarşiye karşı çıkar.

4. "Medresetüzzehra mânâsında, Câmîü'l-Ezher üslûbunda bir darülfünun, hem mektep, hem medrese olarak bir üniversite için" Nursi, Emirdağ Lâhikası, 439

5. "Medresetüzzehra namında Şark Üniversitesinin tesisine çalışmak ve o üniversiteyi biri Van'da, biri Diyarbakır'da, biri de Bitlis'te olmak üzere üç tane veya hiç olmazsa bir tane Van'da tesis etmek için, Hürriyetten evvel İstanbul'a geldim." Nursi, Emirdağ Lâhikası, 402

6. "...Vilâyât-ı şarkiyenin merkezinde hem Hindistan, hem Arabistan, hem İran, hem Kafkas, hem Türkistan'ın ortasında..." Nursi, Emirdağ Lâhikası, 439

7. "Risâle-i Nur ve şâkirtleri, imân-ı tahkiki kuvvetiyle bu vatanın her tarafında o müthiş ifsâdı durduruyor ve kırıyor, emniyeti ve âsâyışı temine çalışıyor." Nursi, Tarihçe-i Hayat, 478

8. "Bizim düşmanımız cehalet, zarûret, ihtilâftır. Bu üç düşmana karşı sanat, marifet, ittifak silahıyla cihad edeceğiz." Nursi, Tarihçe-i Hayat, 57

9. "Vicdanın ziyası, ulûm-u dîniyedir. Aklın nuru, fûnun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder." Nursi, Münazarat, 127

10. "Ulûm-u dîniye o üniversitede esas olacak. Çünkü harîçteki kuvvet tahribatı mânevîdir, imansızlıklardır. O mânevî tahribata karşı atom bombası, ancak mânevî cihetinde mânevîyattan kuvvet alıp o tahribatı durdurabilir." Nursi, Emirdağ Lâhikası, 440

*Hangi devletin
vatandaşı
olursa olsun,
milliyetçilik
fikrinin aksine
olarak İslamiyet
milletini esas
alır, onları İslam
kardeşi olarak
kabul eder.*

lik ve muhakemesiz kabul olduğu için reddeder. Taklitçiliğin yerine araştırma neticesinde ortaya çıkan, “sebat ve metaneti” netice veren “salabeti” kabul eder.¹¹

Toplumda irşat vazifesi gören vâiz ve hatiblerin;

“Âlim-i muhakkik” olup; deliller ile konuşan,

“Hakîm-i müdakkik” olup; nefse hoş gelen biçimde sevdirmeye veya aşırı korkutma ile dinin dengesinin bozmayan,

“Beliğ-i hakîm” olup; zamanın gereklerine ve ihtiyaçlarına uygun olarak söz söyleyen kişiler olması gerektiğini savunur.¹²

Materyalizm ve natüralizm vb. dinsiz fikir akımlarının zararının defedilmesi için insanların dinin naklî delilleriyle ve naklî delillerine göre hareket eden akli deliller ile ikna edilmesi için çalışır.¹³

Devlet

Hangi devletin vatandaşı olursa olsun, milliyetçilik fikrinin aksine olarak İslamiyet milletini esas alır, onları İslam kardeşi olarak kabul eder. Asya ve Afrika kıtalarında kardeş olduklarını kabul ettiği “Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan, Mısır, Afganistan ve Pakistan” ile gerçek, kudsi ve evrensel bir bağ kurar.¹⁴

İslâmiyet’e göre hareket eden ve dinin yerine geçmeyen milliyet fikrini müspet milliyet fikri olarak kabul etmekle birlikte bunu da esasen birçok kardeşlik bağını içerisinde barındıran İslam milliyetinin bir perdesi olarak görür. Türk, Kürt, Arap vb. kardeşlik bağlarını İslam kardeşliğine tercih etmeyi kale hazinesindeki elmasları kaleden atıp yerine kalenin taşlarını doldurmakla eşdeğer bir hata olarak görür.¹⁵

Hukuk

Kur’ân’ın “Birisinin hatasıyla başkası sorumlu olamaz.”¹⁶ kaidesine göre, suç işlemiş bir kişinin kardeşinin, aşiretinin ya da mensup olduğu gurubun o suçun ortağı sayılamayacağını savunur.

“Cemaatin selameti için fert feda edilir. Vatanın selameti için, kişilerin hukuku nazara alınmaz. Devletin siyasetinin selameti için küçük zulümler nazara alınmaz” yanlısı gerekçeleriyle bir suçlu yüzünden bir köyü mahveden ve bin masumun hukukunu çiğneyen zalimane anlayışı kabul etmez.¹⁷

11. Nursi, Münazarat, 131

12. Nursi, Divan-ı Harb-i Örfi, 89

13. “Risale-i Nur, o muannid kafirin hülyasını kırdığı gibi; maddiyun, tabiiyyun feylesoflarını tam susturur bir vaziyete girmiştir.” Nursi, Tarihçe-i Hayat, 198

14. “Ey sual soran meb’uslar! Şarkta beş milyona yakın Kürt var. Yüz milyona yakın İranlı ve Hintliler var. Yetmiş milyon Arap var. Kırk milyon Kafkas var. Acaba birbirine komşu, kardeş ve birbirine muhtaç olan bu kardeşlere, bu talebenin Van’daki medreseden aldığı ders-i dinî mi daha lâzım? Veyahut o milletleri karıştırarak ve ırktaşlarından başka düşünmeyen ve uhuvvet-i İslâmiyeyi tanımayan, sırf ulûm-u felsefeyi okumak ve İslâmî ilimleri nazara almamak olan o merhum talebenin ikinci hali mi daha iyidir? Sizden soruyorum.” Nursi, Emirdağ Lâhikası, 440

15. “İslâmiyet’in verdiği uhuvvet içinde bin uhuvvet var; âlem-i bekada ve âlem-i berzahta o uhuvvet bâki kalıyor. Onun için, uhuvvet-i millîye ne kadar da kavî olsa, onun bir perdesi hükümüne geçebilir. Yoksa onu onun yerine ikame etmek, aynı kalenin taşlarını kalenin içindeki elmas hazinesinin yerine koyup, o elmasları dışarı atmak nevinden ahmakane bir cinayettir.” Nursi, Mektubat, 311

16. “Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez.” En’âm: 6/164

17. “Cemaatin selâmeti için fert feda edilir. Vatanın selâmeti için eşhasın hukuku nazara alınmaz.

Zalim veya katil için kanunun hükmünü yerine getirirken onlara acımasa bile hiddet edemez, hiddet etse zalim olacağını kabul eder.¹⁸

Siyaset

Asıl hizmet olarak İslam toplumuna ait iman esaslarını ihtiyaç duyan kimselere ulaştırır. Bu hizmetini bir siyasi partinin tarafgirliğiyle daraltmaz. Siyasi düşüncesine yakınlığı sebebiyle münafığı övmeyi ve karşıt siyasi görüşlü mümin kardeşini de günahkâr olmakla suçlamaz.¹⁹

Devlet kadrolarına maaş kapmak veya devlet içinde şahsî veya cemaatî güç sahibi olmak için değil kamu hizmeti görmek için girer.²⁰

İstibdadın zulüm ve baskı; Cumhuriyet'in ise adalet, meşveret ve hukukun üstünlüğünden ibaret olduğunu savunur.²¹

Hükümlerinin yüzde doksan dokuzu ahlak, ibadet, ahiret ve fazillete aitve yüzde bir nisbetindeki kısmı siyasete müteallik olan şeriatın tam bir adalet huzur ve ahlakî erdemler kaynağı olduğunu kabul eder.²² ²³

Avrupa

Avrupa'yı ve genel olarak Batı'yı ikiye ayırır.

Hıristiyanlık dininin bozulmamış kısmından faydalanan, topluma faydalı sanatlarla meşgul olan, adalete hizmet eden ve modern bilimlere takip eden Avrupa'yı; semavi bilgilere ihtiyaç duymadan felsefe ile meşgul olan, nefsin baskısı neticesinde ortaya çıkan durumları medeniyet olarak gören ve insanlığı bireysel ve toplumsal çıkmazlara sürükleyen Avrupa anlayışından ayırt eder.²⁴ Bu birinci Avrupa'yı İslam'a dost yapmanın gereğine inanır.

Devletin siyasetinin selâmeti için cüz'î zulümler nazara alınmaz" diye, bir tek cânî yüzünden bir köyü mahvetmekle bin mâsumun hakkını nazara almaz. Bir tek câninin yüzünden bin adamın kılıçtan geçmesini caiz görür. Bir adamın yaralanmasıyla binler mâsumu sıkıntıya verir. Ve iki yüz adamı kurşuna dizilmesini o bahaneyle nazara almaz. Birinci Harb-i Umumide üç bin adamın câniyâne siyaset hatâlarıyla otuz milyon biçare nev-i beşer aynı harpte mahvedildiği gibi, binler misaller var." Nursi, Emirdağ Lâhikası, 320

18. Nursi, Tarihçe-i Hayat, 487

19. "Nur şâkırtleri, hiç siyasete karışmadılar, hiçbir partiye girmediler. Çünkü iman, mâl-ı umudidir. Her taifede muhtaçları ve sahipleri vardır. Tarafgirlik giremez. Yalnız küfre, zındıkaya, dalaletle karşı cephe alır. Nur mesleğinde, mü minlerin uhuvveti esastır." Nursi, Emirdağ Lâhikası, 157

"İslamiyet güneşiyerdeki ışıklara alet ve tabî olamaz; ve alet yapmak, İslamiyet'in kıymetini tenziletmektir, büyük bir cinayettir. Hatta, Eski Said o çeşit siyaset tarafgirliğinden gördü ki; bir salih alim, kendi fikri siyasîsine muvafik bir münafığı hararetle sena etti ve siyasetine muhalif bir salih hocayı tenkid ve tefsik etti. Eski Said ona dedi: "Bir şeytan senin fikrine yardım etse, rahmet okutacaksın; senin fikr-i siyasiyeye muhalif bir melek olsa, lanet edeceksin." Nursi, Tarihçe-i Hayat, 85

20. "Maîşet için tarik-ı tabîi ve meşru ve zihayat, san'attır, ziraattir, ticarettir. Gayr-ı tabîi ise, memuriyet ve her nev'îyle imârettir. Bence imâreti, ne nâm ile olursa olsun, medâr-ı maîşet edenler bir nevi cerrar ve aceze ve seeledir-fakat hilebaz kısmında... Bence memuriyete veya imarete giren, yalnız hamîyet ve hizmet için girmelidir. Yoksa, yalnız maîşet ve menfaat için girse, bir nevi çingenelik eder." Nursi, Münazarat, 78-79

21. Nursi, Divan-ı Harb-i Örfî, 65

22. "Otuz Bir Mart Hadisesi meydana gelir. Şeriat isteyen ve o hadisede ismi karışan on beş kadar hoca idam edilir. Bediüzzaman, onlar mahkeme binasının bahçesinde asılı durdukları ve kendisi de pencereden onları gördüğü bir halde muhakeme olunur. Mahkeme reisi Hurşid Paşa sorar: "Sen de şeriat istemişsin?.." "Bediüzzaman cevap verir: "Şeriatın bir hakikatine, bin rühüm olsa feda etmeye hazırım. Zira, şeriat sebeb-i saadet ve adalet-i mahz ve fazilettir. Fakat, ihtilalcilerin isteyişi gibi değil!" Nursi, Tarihçe-i Hayat, 53

23. Nursi, Tarihçe-i Hayat, 59

24. "Bil, ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakim ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır

Asıl hizmet olarak İslam toplumuna ait iman esaslarını ihtiyaç duyan kimselere ulaştırır. Bu hizmetini bir siyasi partinin tarafgirliğiyle daraltmaz. Siyasi düşüncesine yakınlığı sebebiyle münafığı övmeyi ve karşıt siyasi görüşlü mümin kardeşini de günahkâr olmakla suçlamaz. Devlet kadrolarına maaş kapmak veya devlet içinde şahsî veya cemaatî güç sahibi olmak için değil kamu hizmeti görmek için girer.

*Din hakikatlerini
beyan edenlerin,
imanî dersleri
neşredenlerin
ağızlarına kilit,
ellerine kelepçe
vuran bir
istibdad düsturu
olmadığını
savunur.*

Avrupa medeniyetinin, İslâmî değerlerle tam manasıyla barışması gerektiğini savunur.²⁵

Laiklik

Laikliğin;
İslâmiyet düşmanlığı,
Dinsizlik,

Dinsizliği kendilerine bir din olarak kabul edenlerin dine saldırma serbestliği,

Din hakikatlerini beyan edenlerin, imanî dersleri neşredenlerin ağızlarına kilit, ellerine kelepçe vuran bir istibdad düsturu olmadığını savunur.

Aksine, laikliğin; Vicdan ve fikir hürriyeti olduğuna, insanın imanının ihlaslı olması ve ibadetini samimiyetle yapması için bu hürriyetin faydalı olduğuna inanır.

Hürriyet

İnsandaki kuvvetlere Allah Teâla yaratılıştaki bir sınır koymadığına ve bu kuvvetlere sınırın konulması vazifesini Allah'ın peygamberlere verdiği; böylece insana insanca yaşama şerefini kazandıracığına inanır ve bunu ispat eder.²⁶

İnsanların hür olduğunu fakat Allah'ın kulu olduğunu unutmaması gerektiğini kabul eder.²⁷

Hürriyetin ne kendine, ne de başkasına zararı dokunmamak demek olduğuna inanır ve mükemmel hürriyeti, kişinin firavunlaşmaması²⁸ ve başkasının hürriyeti ile alay etmemesi olarak kabul eder.²⁹

Sonuç

Bediüzzaman Said Nursi'nin Meşrutiyet yıllarında İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti için yaptığı değerlendirme ve tanımlamaların bütün İslam milletlerini içine aldığı ve İttihad-ı İslam'ı işaret ettiği açıktır. Bediüzzaman'ın farz vazife olarak gördüğü İttihad-ı İslam'ın gerçekleşmesi için müşahhas bir şekilde projelendirdiği ideallerinden biri de Medresetüzzehra'dır. Medresetüzzehra, Bediüzzaman'ın İttihad-ı Muhammedî için yaptığı tarifteki hususları içinde barındıran bir İttihad-ı İslam projesidir. Medresetüzzehra'dan mezun olan bir öğrenci, Kuran'ın adalet, hürriyet, devlet anlayışını benimser ve tatbik eder ve edindiği kazanımlarla İttihad-ı İslam'ın temellerini atar.

bir medeniyeti tutup dâvâ edersen ki, "Beşerin saadeti bu ikisiyledir." Senin bu iki elin kırılınsın ve şu iki pis hediye senin başını yesin ve yiyecek!" Nursi, Lemalar, 119

25. Nursi, Tarihçe-i Hayat, 83

26. Nursi, Muhakemat, 125

27. Nursi, Divan-ı Harb-i Örfi, 65

28. "Sefahet ve rezaletteki hürriyet, hürriyet değildir; belki hayvanlıktır, şeytanın istibdadıdır, nefsin emmareye esir olmaktır." Nursi, Tarihçe-i Hayat, 72

29. Nursi, Beyanat ve Tenvirler, 39 40